

УДК 342.9

В.С. КНЯЗЕВ, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОЯВ НЕПОВАГИ ДО СУДУ

Ключові слова: юридична відповідальність, неповага до суду, грошове стягнення

Із проголошенням незалежності Україна розпочала власний шлях державотворення і формування своєї правової системи. Відповідно до Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Утверждження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст.3 [1]).

Гарантування та виконання вищевказаних положень покладено на органи державної влади, чільне місце серед яких відводиться органам судової влади. Оскільки, одним із атрибутів демократичної правової держави є здійснення правосуддя на засадах верховенства права.

Демократичні суспільства за своїм визначенням не можуть існувати без належного та неупередженого правосуддя, а незалежність та самостійність судів являються одними із фундаментальних принципів правової держави. Адже, відповідно до ст.55 Основного Закону України, держава визначає, що: «права та свободи людини захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1]. Отже, право на судовий захист є конституційним правом громадянина України.

Реальним підтвердження важливості правосуддя в теперішній час, являється тенденція щодо постійного збільшення кількості звернень громадян до суду. А це, в свою чергу, свідчить про утверждження у суспільстві дум-

ки про те, що суд – це найефективніший спосіб захисту своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань.

На жаль, на сучасному етапі розвитку нашої держави проведена в Україні судова реформа не вирішила всіх проблемних питань організації та здійснення судочинства. Серед проблем, які заважають нормальному функціонуванню судової системи, можна виділити різні форми прояву неповаги до суду, що призводить до порушення права особи на розгляд її справи судом протягом розумного строку. Так, однією з причин порушення судами України визначених законодавством строків розгляду справ різних категорій є неявка в суд учасників процесу, а також невиконання або несвоєчасне виконання відповідними особами законних вимог суду щодо надання інформації та документів необхідних для судового розгляду. Через неявку в судове засідання учасників судового розгляду фактично відкладається розгляд кожної другої-третьої справи [2].

Дослідженню питання організації та здійснення судочинства в Україні, присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як І.В. Тертишніков, В.М. Кравчук, В.В. Городовенко, В.О. Гринюк, В.С. Смородинський, Л.С. Виноградова, Р.О. Куйбіда, В.А. Четвернін та ін. Проте, необхідно відзначити, що окремі наукові напрацювання названих авторів або втратили свою актуальність, або подекуди не відповідають новим викликам, які постали перед правосуддям України з огляду на євроінтеграційні плани нашої держави, що, власне, вимагає продовження наукових пошуків у даній сфері. У зв'язку з наведеним, мета даної статті полягає у тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України і практики його реалізації та в контексті сучасних теоретичних досягнень юридичної науки визначити особливості притягнення до юридичної відповідальності осіб за прояв неповаги до суду, у випадку їх неприбууття в суд без поважних причин.

Першим кроком на шляху до досягнення сформульованої мети, на наш погляд, має

стати теоретичне з'ясування сутності категорії «юридична відповіальність».

Юридична відповіальність по своїй правовій природі являється одним з видів соціальної відповіальності, адже вона існує в суспільстві і є категорією усвідомлення конкретною особою, групою осіб, народом міри належної поведінки в соціумі, а тому виступає предметом вивчення та дослідження усіма галузями юридичної науки.

В теорії держави та права юридична відповіальність – це передбачені законом вид і міра державно-владного (примусового) зазнання особою втрат благ особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення [3, с.431].

Схоже визначення сутності юридичної відповіальності надається в юридичній енциклопедії, де під нею розуміють вид соціальної відповіальності, сутність якої полягає в застосуванні до правопорушників (фізичних та юридичних осіб) передбачених законодавством санкцій, що забезпечуються в примусовому порядку державою [4, с.437], тобто це ті негативні наслідки, які наступають для особи у зв'язку з вчиненням нею протиправного діяння (дії або бездіяльності). За законодавством України виділяють такі види юридичної відповіальності: адміністративну відповіальність, відповіальність дисциплінарну, кримінальну і цивільну відповіальність.

Отже, юридична відповіальність – це сукупність суспільних відносин, які виникають між уповноважуючим та зобов'язуючим суб'єктом на підставі норм права, у зв'язку з вчиненням неправомірної поведінки останнім, що тягне за собою реалізацію державного примусу до порушника. Тому, ефективність здійснення правосуддя залежить від ступеня врегулювання основних зasad організації судової влади та забезпечення незалежності та самостійності в діяльності судів.

В цілому, нормативно-правове регулювання відносин у вищевказаній сфері суспільного життя здійснюється згідно положень Конституції України, Законом України «Про судоустройство і статус суддів» та іншими законами,

які являють собою загальнообов'язкові правила поведінки, що визначають права та обов'язки як суддів, так і учасників процесу взагалі.

Права та обов'язки всіх учасників цивільного, господарського, адміністративного та кримінального процесів у судах загальної юрисдикції реалізуються шляхом встановлення, як заборон так і дозволів. Однак, якщо юридичні норми не реалізується самі по собі та виникає необхідність щодо втручання органів державної влади, то відбувається застосування норм права – настає юридична відповіальність. Так, до правопорушника застосовуються певні примусові заходи, які здійснюються лише компетентними органами у визначених законом формах та виражуються в обов'язку особи зазнавати певних втрат – позбавлення конкретних благ особистого, організаційного і майнового характеру (конфіскація майна, штраф) за свою вину, тобто нести кару. Підставою для юридичної відповіальності є склад правопорушення, тобто сукупність ознак дії, що характеризують його як правопорушення.

Звертаючись до теми нашого дослідження, хотілося би зазначити, що «неповага до суду» – поняття дуже широке. Це великий спектр дій і вчинків як учасників процесу, так і слухачів, які заважають судді вести процес, або свідчать про зневажливе ставлення до судочинства чи правосуддя. Неповагою до суду може бути некоректна поведінка присутніх у залі, образливі висловлювання щодо суду, непокора суду, зневажливе ставлення до зауважень суду, хамство, вигуки. За таку поведінку суддя має право покарати, однак це, власне, право, а не обов'язок судді [5].

Відповідно до Закону України «Про судоустройство і статус суддів»: неповага до суду чи суддів забороняється і тягне за собою установлену законом відповіальність (ч.3 ст.6 [6]). Даний вид відповіальності передбачено ст.185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Так, за змістом вказаної статті: неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або

в непідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил, – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Злісне ухилення експерта, перекладача від явки в суд – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст.185-3 [7]).

На жаль, у чинному законодавстві України немає роз'яснення щодо розуміння «злісне ухиленням від явки до суд». На думку В.І. Тертишникова, під злісним ухиленням має визнаватися навмисна неявка в суд за мотивами особистої чи корисливої зацікавленості в результаті справи, особливих стосунків з ким-небудь із учасників справи [8]. Процесуальним законодавством це розрізнюються як прояв неповаги до суду, за що передбачається юридична відповідальність у вигляді накладення штрафу.

Слід зазначити, що склад адміністративного правопорушення, передбачений чинною редакцією ст.185-3 КУпАП, передбачає відповідальність тільки за злісне, тобто повторне, без поважних причин ухилення від явки в суд і при цьому не всіх осіб, без яких неможливий розгляд судової справи, а тільки свідка, потерпілого, позивача, відповідача, експерта та перекладача. Це означає, що згідно положень ст.185-3 КУпАП не є правопорушенням і не тягне за собою адміністративної відповідальності одноразова навмисна неявка в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача, експерта, перекладача, а також неодноразове нез'явлення без поважних причин підсудного, спеціаліста, іншої особи, особиста участь якої в судовому розгляді визнана обов'язковою.

Якщо розглянути наслідки неявки у судове засідання сторін та інших учасників судового процесу під час цивільного провадження, то – відповідно до Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК): суд відкладає розгляд справи у разі першої неявки без по-

важних причин належним чином повідомленого позивача в судове засідання або неповідомлення ним про причини неявки, якщо віднього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності. У разі повторної неявки в судове засідання позивача, повідомленого належним чином, якщо віднього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності, суд залишає позовну заяву без розгляду. Щодо повторної неявки в судове засідання відповідача, повідомленого належним чином, то – суд вирішує справу на підставі наявних у ній даних чи доказів (постановляє заочне рішення) (ст.169 [9]). Отже, як випливає з положень ЦПК України, позивач зобов'язаний бути присутнім в судовому засіданні під час розгляду цивільної справи, тому що в разі його відсутності – суд виносить ухвалу про залишення позовної заяви без розгляду. Інша позиція суду простежується стосовно відповідача, який має лише право бути присутнім під час розгляду цивільної справи. Оскільки його відсутність не впливає на розгляд справи, так як суд має право винести постанову про заочний розгляд справи, якщо позивач не заперечує проти такого вирішення справи (ст.169 224 [9]). Отже, можна зробити висновок, що ЦПК України неявку до суду деяких сторін процесу не розрізнює як прояв неповаги до суду. Дане адміністративне правопорушення розповсюджується лише на свідка, експерта, спеціаліста, перекладача. Так, у разі неявки в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста, перекладача суд заслуховує думку осіб, які беруть участь у справі, про можливість розгляду справи за відсутності свідка, експерта, спеціаліста, перекладача які не з'явились та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про відкладення розгляду справи на певний строк. Одночасно суд вирішує питання про відповідальність свідка, експерта, спеціаліста, перекладача, які не з'явились (ст.170 [9]).

З проведеного аналізу випливає, що норми ст.185-3 КУпАП є загальними та передбачають відповідальність за прояв неповаги потерпілим, свідком, позивачем, відповідачем, ек-

спертом та спеціалістом до будь-якого суду чи судді загальної юрисдикції, а норми ст 169, 224 ЦПК України виключають можливість притягнення до адміністративної відповідальності позивача чи відповідача у випадку їх неприбуття до суду. Оскільки в цивільному провадженні неявка цих осіб не може розчинюватися як прояв неповаги до суду, тобто існує певна невідповідність норм КУпАП та ЦПК України.

Аналогічні розходження спостерігаються між положеннями Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) [10] та положеннями КУпАП. Відповідно до ст.128, суд відкладає розгляд справи в разі: неприбуття у судове засідання сторони (сторін) або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, про яких немає відомостей, що їм вручені повістки; неприбуття в судове засідання позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності; неприбуття в судове засідання відповідача, який не є суб'єктом владних повноважень, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності; якщо суд визнав обов'язковою особисту участь особи, яка бере участь у справі, у судовому розгляді, а вона не прибула.

У разі повторного неприбуття позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності, суд залишає позовну заяву без розгляду.

У разі неприбуття відповідача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин розгляд справи може не відкладатися і справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів (ст.128 [10]). Таким чином, КАС України також не вбачає в неявці до суду сторін як прояв неповаги до суду.

Якщо ж в судове засідання адміністративного суду не прибули свідок, експерт, спеціаліст, суд заслуховує думку осіб, які беруть

участь у справі, про можливість продовження судового розгляду справи за відсутності свідка, експерта, спеціаліста, які не прибули, та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про оголошення перерви. Одночасно суд може вирішити питання про привід свідка, експерта, спеціаліста, які не прибули (ст.129 [10]).

Наочасток, хотілося би зазначити, що як і в ЦПК, так і в КАС, за прояв неповаги до суду винні особи притягуються до відповідальності, встановленої законом. Питання про притягнення особи до відповідальності за прояв неповаги до суду вирішується судом негайно після вчинення порушення, для чого у судовому засіданні із розгляду цивільної або адміністративної справи оголошується перерва (ст.162 [9]), (ст.134 [10]). Тож логічно виникає питання: «Що саме потрібно розуміти під проявом неповаги до суду відповідно до чинного цивільно-процесуального законодавства України та адміністративного судочинства України?» Оскільки, в обох випадках суд, іноді по деяких категоріях справ, може визнати явку окремих осіб обов'язковою. Так, у справах про визнання громадянина обмежено дієздатним або недієздатним; у справах про усиновлення суд може визнати явку заявника та представника органів опіки та піклування обов'язковою [9]. Схожа норма передбачена ст.120 КАС, яка передбачає, що Суд може постановити ухвалу про обов'язковість особистої участі сторін чи третіх осіб у судовому засіданні. Викликати сторону чи третю особу для особистих пояснень можна і тоді, коли у судовому розгляді беруть участь їхні представники [10].

Певна невідповідність нормам КУпАП спостерігається в положеннях Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК) [11]. Зокрема, особи, які беруть участь у справі, вважаються повідомленими про час і місце її розгляду судом, якщо ухвалу про порушення провадження у справі надіслано за поштовою адресою, зазначеною у позовній заяві.

У випадку нез'явлення в засідання господарського суду представників обох сторін або

однієї з них справа може бути розглянута без їх участі, якщо неявка таких представників не перешкоджає вирішенню спору.

У разі нез'явлення в засідання господарського суду представника позивача, якщо його присутність було визнано обов'язковою, суддя вправі притягти позивача до відповідальності, встановленої п.5 ст.83 ГПК, або залишити позов без розгляду (п.5 ст.81 [11]), або вжити обох цих заходів одночасно, а також винести окрему ухвалу, як це передбачено ч.1 ст.90 ГПК.

Що ж до представника відповідача, то у разі нез'явлення його представника за викликом господарського суду останній має право відкласти розгляд справи (ст.77 [11]) вжити заходів, передбачених п.5 ст.83 ГПК або ст.90 ГПК [12].

Цікавим є той факт, що за прояв неповаги до суду у вигляді ухилення від явки в засідання господарського суду представника позивача, якщо його присутність було визнано обов'язковою або представника відповідача, суддя вправі притягти позивача до відповідальності – стягувати в доход Державного бюджету України з винної сторони штраф у розмірі до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за ухилення від вчинення дій, покладених господарським судом на сторону. Цей штраф значно більший, ніж той який передбачено санкцією ст.185-3 КУпАП.

Щодо кримінального провадження, то в кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) [13] питанню неявці до суду учасників судового засідання приділена особлива увага. Проте, зважаючи на велику кількість учасників кримінального провадження, ми розглянемо лише суб'єктів правопорушення відповідно до ст.185-3 КУпАП, а саме: потерпілого, свідка позивача, відповідача, експерта та перекладача.

Згідно ст.323 КПК України, якщо обвинувачений, до якого не застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, не прибув за викликом у судове засідання, суд відкладає судовий розгляд, призначає дату нового засідання і вживає заходів до забезпечення

його прибууття до суду. Суд також має право постановити ухвалу про привід обвинуваченого та/або ухвалу про накладення на нього грошового стягнення в порядку, передбаченому главами 11 та 12 КПК України. Тут, же відмітимо, що у випадку неприбууття обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача і відповідача, свідка, експерта та перекладача (про наслідки їх неприбууття на виклик, ми розглянемо згодом) на виклик суду накладається грошове стягнення у розмірі від 0,5 до 2 розмірів мінімальної заробітної плати (ч.1, ст.139 [13]), що значно перевищує розмір штрафу передбаченою санкцією ст.185-3 КУпАП.

Потерпілій у кримінальному провадженні є унікальною процесуальною фігурою. З одного боку, він являє собою скривджену особу, якій кримінальним правопорушенням завдано певної шкоди, порушені її права, свободи й законні інтереси і яка, в зв'язку з цим, одержує незаперечне право на публічний захист, в цьому разі – у судовому порядку, а з іншого – він, як правило, володіє широкою інформацією про обставини вчинення правопорушення і осіб, причетних до нього. До того ж у п.1 ч.1 ст.57 КПК зазначено, що потерпілій зобов'язаний прибути за викликом судді. Отже, є всі підстави вважати, що явка потерпілого для участі в судовому провадженні є обов'язковою. Водночас, потерпілій має право відмовитись давати показання (п.6 ч.1 ст.56 [13]), що на цій підставі начебто дає йому право не з'являтись в судове засідання, і тому за неприбууття до суду він не повинен нести ніякої відповідальності. Більше того, закон забороняє до потерпілого застосовувати такий захід забезпечення кримінального провадження, як привід (ч.2 ст.139, ч.3 ст.140 [13]). Граматичне тлумачення названих норм КПК підводить до висновку про наявність правової колізії, яку треба обов'язково розв'язати, оскільки в іншому разі не можна ставити питання про наслідки неприбууття потерпілого в судове засідання.

Виникла колізія вирішується шляхом застосування системно-логічного тлумачення правових норм. По-перше, потерпілій – уча-

сник судового провадження, що має особистий інтерес щодо захисту своїх порушених прав, який він повинен задовільнити як суб'єкт доказування безпосередньо в судовому засіданні – свої процесуальні претензії він повинен обґрунтувати і довести їх достовірність, позаяк сторона захисту доказувати безпідставність цих претензій не зобов'язана. По-друге, величезний комплекс прав, який має потерпілий під час судового провадження (ч.3 ст.56 [13]), однозначно вимагає його безпосередньої участі в судовому засіданні. Потрете, рішучість законодавця у забезпеченні участі потерпілого обумовлюється тим, що: 1) за невиконання процесуального обов'язку прибути за викликом судді без поважних причин на потерпілого ухвалою суду за клопотанням прокурора та за власною ініціативою може бути накладено грошове стягнення (п.1 ч.1 ст.57, ч.1 ст.139, ст.144 [13]); 2) неявка потерпілого в судове засідання без поважних причин, де серед іншого обов'язково розглядається питання, пов'язані зі встановленням виду і розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням (п.3 ч.1 ст.91 [13]), цілком може бути розцінене судом як перешкоджання встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення (п.2 ч.1 ст.57 [13]); 3) у разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення потерпілий має право підтримувати обвинувачення в суді (п.4 ч.3 ст.56 [13]), в зв'язку з чим його присутність у судовому засіданні є неодмінною.

Таким чином, прибутия потерпілого до суду, якщо йому належним чином було повідомлено про дату, час і місце судового засідання, є обов'язковим, попри будь-які перестороги.

Якщо ж потерпілий не з'явився до суду з тих чи інших причин, питання про розгляд справи має вирішуватись залежно від того, чи можливо у його відсутності, на думку суддів та учасників кримінального провадження, з'ясувати всі обставини і захистити його права і законні інтереси. При цьому суду необхідно мати інформацію про те, що потерпілий був повідомлений про дату, час і місце судового засідання в порядку, передбаченому

КПК, а також по поважність причин неприбутия за викликом суду, перелік яких встановлено ст.138 КПК.

У результаті обговорення в судовому засіданні питань, пов'язаних з неприбутиям потерпілого, суд приймає одне з двох рішень: подовжити судовий розгляд за відсутності потерпілого або відкласти судовий розгляд. У першому випадку суд і учасники переконані в можливості з'ясувати всі обставини в суді за відсутності і потерпілого, в другому – суд, відкладаючи судовий розгляд, доручає встановити можливість прибутия потерпілого, а потім залежно від цього додатково призначає та повідомляє учасників про день і годину продовження судового засідання [14, с.686–687].

Щодо неприбутия в судове засідання цивільного позивача, цивільного відповідача, суд залишає цивільний позов без розгляду. Цивільний позов може бути розглянутий за відсутності цивільного позивача, його представника чи законного представника, якщо від нього надійшло клопотання про розгляд позову за його відсутності або якщо обвинувачений чи цивільний відповідач повністю визнав пред'явленій позов. Якщо в судове засідання не прибув за викликом цивільний відповідач, який не є обвинуваченим, або його представник, суд, заслухавши думку учасників судового провадження, залежно від того, чи можливо за відсутності зазначених осіб з'ясувати обставини, що стосуються цивільного позову, вирішує питання про проведення судового розгляду без них або про відкладення судового розгляду. Суд має право накласти грошове стягнення на цивільного відповідача в порядку, передбаченому главою 12 КПК України (ст.326 [13]).

У разі неприбутия за викликом в судове засідання свідка, експерта або перекладача, суд, заслухавши думку учасників судового провадження та після допиту інших присутніх свідків признає нове судове засідання і вживає заходів для їх прибутия. Суд також має право постановити ухвалу про привід свідка та/або ухвалу про накладення на нього грошового стягнення у випадках та в порядку, передбачених главами 11 та 12 КПК України (ст.327 [13]).

Таким чином, на наш погляд, підхід щодо юридичної відповідальності учасників кримінального провадження за прояв неповаги до суду під час судового засідання, передбачений в КПК України дещо відрізняється за те саме правопорушення, передбачене ст.185-3 КУПАП.

На останок, лише зазначимо, що прояв неповаги до суду у вигляді ухилення від явки в суд учасників процесу під час розгляду цивільних, господарських, адміністративних кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, вирішується судом з урахуванням поважних причин неприбуття. При цьому, визначення щодо сутності поважної причини не наводиться, а лише зазначається, що суд вирішує дане питання на власний розсуд, а це, в деяких випадках, може стати підставою для зловживання своїми процесуальними правами учасниками процесу.

Перелік поважних причин неприбуття особи на виклик в суд міститься лише в ст.138 КПК України. Зокрема, до поважних причин неприбуття особи на виклик є: затримання, тримання під вартою або відбування покарання; обмеження свободи пересування внаслідок дії закону або судового рішення; обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини); відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрядження, подорожі тощо; тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад; смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю; несвоєчасне одержання повістки про виклик; інші обставини, які об'єктивно унеможливлюють з'явлення особи на виклик [13].

Отже, підsumовуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки:

– на сьогодні, потрібно й подалі удосконалувати правові засади організації та здійснення правосуддя в Україні. У зв'язку з цим, необхідно удосконалити Закон України «Про судоустрій та статус суддів», доповнивши йо-

го розділом про права та обов'язки присутніх в судах загальної юрисдикції під час розгляду цивільних, господарських, адміністративних кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення або розробити та прийняти відповідний Закон України «Про правила поведінки присутніх у залі судового засідання»;

– подальше удосконалення правових зasad його організації та здійснення. У зв'язку з цим, необхідно виглядає розробка та прийняття Закону України «Про громадський контроль у публічному управлінні»;

– Цивільний процесуальний, Господарський процесуальний, Кримінальний процесуальний кодекси України та Кодекс адміністративного судочинства України частково встановлюють певні правила поведінки у суді, які є обов'язковими для всіх учасників судового засідання, однак норми, що стосуються прояву неповаги до суду та порядку притягнення особи до юридичної відповідальності за її вияв свідчить про наявність певної правової колізії, яку на законодавчому рівні потрібно вирішити з метою запобігання та недопущення зловживання процесуальними правами учасниками процесу;

– на наш погляд, у Цивільному процесуальному, Господарському процесуальному кодексах України та в Кодексі адміністративного судочинства України, потрібно чітко визначити та закріпити поважні причини неприбуття учасників процесу до суду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення відповідальності за зрив розгляду судових справ та прояв неповаги до суду» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/e29aeddc839efab7c22574fd003c1682?OpenDocument>.

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник (енциклопедичний курс) / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.
4. Відповіальність юридична // Юридична енциклопедія : у 6 т. Т. 1 / редкол. : Ю. С. Шемчущенко (голова редкол.), Ф. Г. Бурчак, М. П. Зяблюк, В. Я. Тацій та ін. ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : Укр. енцикл., 1998. – С. 437.
5. Русенко І. Я. Проблеми практичного застосування юридичної відповіальності за прояв неповаги до суду / І. Я. Русенко // Міжнародні науково-практичні інтернет-конф. за різними юридичними напрямками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=1164.
6. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» : від 07.07.2010 р., № 2453–VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55/1. – Ст. 1900.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР УРСР. – 1984. – № 51 – С. 1122.
8. Тертишніков В. І. Цивільний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / В. І. Тертишніков. – Х. : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. – 576 с.
9. Цивільний процесуальний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2004. – № 16. – Ст. 1088.
10. Кодекс адміністративного судочинства // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.
11. Господарський процесуальний кодекс України // ВВР України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
12. Інформаційний лист Вищого господарського суду України «Про деякі питання запобігання зловживанню процесуальними правами у господарському судочинстві» : від 15.03.2010 р., № 01-08/140 // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 3. – С. 13.
13. Кримінальний процесуальний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.
14. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар / за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.

Князев В. С. Деякі аспекти юридичної відповіальності за прояв неповаги до суду / В. С. Князев // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 423–430 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13kvndc.pdf>

Визначені окремі аспекти юридичної відповіальності за прояв неповаги до суду. З'ясовано правові засади юридичної відповіальності за прояв неповаги до суду та розглянуто її особливості в судах загальної юрисдикції з розглядом цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ.

***

Князев В.С. Некоторые аспекты юридической ответственности за проявление неуважения к суду

Определены отдельные аспекты юридической ответственности за проявление неуважения к суду. Выяснены правовые основы юридической ответственности за проявление неуважения к суду и рассмотрена ее особенность в судах общей юрисдикции по рассмотрению гражданских, уголовных, хозяйственных и административных дел.

***

Kniaziev V.S. Some Aspects of Legal Responsibility for the Display of Contempt of Court

Separate aspects of a legal responsibility for implication of disrespect for court are spotted. In-process, on the basis of analysis of current legislation, legal frameworks of legal responsibility are found out for the display of contempt of court and its feature is considered in the courts of general jurisdiction on consideration of civil, criminal, economic and administrative business.